

Pilar Rahola i la novel·la històrica

Carles Montpart Tura

En el rànquing dels llibres més venuts del passat Sant Jordi, la novel·la de Pilar Rahola Rosa de cendra va quedar en segona posició, darrera de l'última ficció de l'escriptor Xavier Bosch, Nosaltres dos. Rahola és un personatge molt conegut a Catalunya, i a tot Espanya, gràcies a la seva participació en múltiples tertúlies radiofòniques i televisives, però també és una notable escriptora que en els darrers anys ha anat bastint una sòlida obra literària. Aprofitem l'aparició de la seva última novel·la per repassar breument la seva trajectòria com a periodista i escriptora.

Un cognom amb pedigree

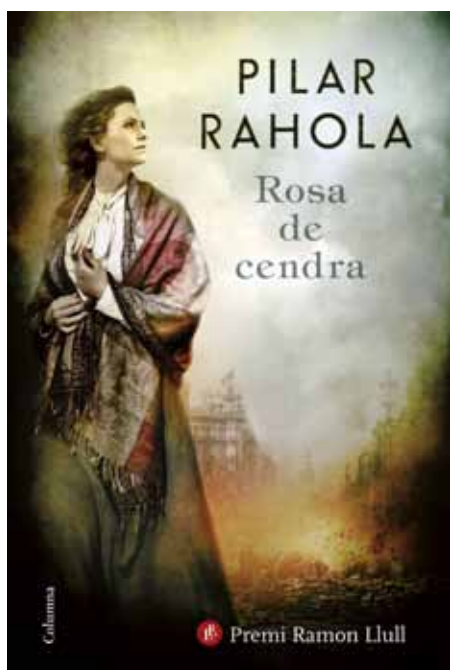
Pilar Rahola (Barcelona, 1958), llicenciada en Filologia Hispànica i Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona, porta un cognom que sembla que la destinava indefectiblement a adquirir una certa notorietat pública i política. La seva ha estat una família de tradició republicana i antifeixista que ha comptat, entre molts d'altres membres destacats, amb Pere Rahola, ministre de la Segona República, l'escriptor Carles Rahola, afusellat pel franquisme el 1939, i Frederic Rahola, primer Síndic de Greuges de l'actual període democràtic.

Hereva, doncs, d'aquesta línia familiar, Pilar Rahola va començar a ser abans un nom més conegut per la seva participació en l'escena política que no pas pels seus inicis com a periodista o escriptora. Després de dirigir, del 1987 al 1990, l'editorial Pòrtic, com a militant d'ERC va ser dues vegades diputada al Congrés entre els anys 1993 i 1999 i Tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona entre els anys 1994 i 2000. A mitjan dels anys 90, però, Rahola va abandonar aquest partit per fundar, amb Àngel Colom, el Partit per la Independència (PI), que no va obtenir mai representació parlamentària. És a partir d'aquest moment que es comença a distanciar

de la política partidista i va centrant tota la seva activitat en la seva projecció periodística i literària.

Com a periodista, Rahola va seguir diversos conflictes com la guerra entre Etiòpia i Eritrea, la guerra dels Balcans i, des de Jerusalem, la primera guerra del Golf, així com els diferents processos d'independència dels països bàltics. En aquesta línia, ha estat col·laboradora de diversos programes de ràdio i de televisió, especialment de la mà dels periodistes Josep Cuní —amb qui ha acabat establint una especial complicitat—, Xavier Sardà i Júlia Otero. Actualment Rahola té una columna diària a *La Vanguardia*, un espai propi al programa de televisió *8 al dia*, i col·labora a les emissores RAC1 i Onda Cero. En l'àmbit espanyol, Rahola és coneguda sobretot per les seves enèrgiques i sovint polèmiques intervencions com a participant, especialment a la cadena Tele-5, en programes de gran audiència, tant de contingut estrictament polític com d'anàlisi de temes més frívols.

Per tota aquesta trajectòria periodística, i especialment en reconeixement de les seves posicions contra l'antisemitisme i l'islamisme radical, Pilar Rahola ha rebut diversos premis internacionals, com el Daniel Pearl Award, atorgat a Boston per la

Lliga Antidifamació Americana, el Mass Media Award, concedit a Washington per l'American Jewish Committee, i el premi Drets Humans Morris B. Abram, d'UN Watch, atorgat a Ginebra. És també doctora *honoris causa* per la Universidad de Comunicación de Santiago de Xile i membre d'honor de la Universitat de Tel Aviv. L'any 2013, Rahola va ser nomenada membre del Consell Assessor per a la Transició Nacional.

Una escriptora compromesa

Pilar Rahola, de qui curiosament no es pot obtenir cap informació a la web de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana —perquè no hi consta—, té a hores d'ara un bon nombre de llibres publicats, tant de ficció com títols més lligats a la seva faceta de periodista. Pel que fa a aquests darrers, destaquen els reculls d'articles *La qüestió catalana* (Columna, 1993), publicats entre 1989 i 1993 i *Catalunya any zero* (Ara Llibres, 2004), amb textos publicats a *El País* al llarg de dos anys. Són uns volums en els quals Rahola demostra abastament la seva gran capacitat d'anàlisi crítica de la realitat política i social i la seva progressiva independència dels postulats estrictament partidistes, amb l'objectiu d'anar configurant una veu cada vegada més personal.

De tipus més monogràfics són els llibres *La màscara del rei Artur* (RBA La Magrana, 2010), una documentada aproximació a la biografia política i humana d'Artur Mas, i els més polèmics *La República Islàmica d'Espanya* (RBA La Magrana, 2011) i *Prou!* (RBA La Magrana, 2015), assajos on Pilar Rahola denuncia, amb la contundència i claredat que la caracteritza i esgrimint una gran quantitat d'informació, la tolerància d'Occident respecte de l'islamisme radical i especialment del seu paper repressor davant dels

intents de la dona d'aquests països de lluitar per la seva llibertat. En una línia molt més personal, Rahola és també autora de *Carta al meu fill adoptat* (Columna, 200 i, ampliat, a RBA La Magrana, 2012), on l'autora, a partir de la seva experiència com a mare adoptiva dels seus fills Noè i Ada —després d'haver tingut la Sira, la seva primera filla— reflexiona amb una gran profunditat i tendresa sobre el significat de la maternitat i el valor que té en la societat actual qualsevol procés d'adopció.

Les novel·les històriques

L'obra narrativa de Pilar Rahola presenta clarament dues etapes. La primera la conformen un seguit de títols publicats entre finals dels anys 80 i principis del segle XXI, que representen diverses provatures per part d'una escriptora que s'inicia en el camp de la ficció. Són obres que, tot s'ha de dir, van passar força desapercebudes enmig de la frenètica activitat política de l'escriptora durant

una gran part d'aquest període i que, en general, no van ser gaire objecte d'atenció per part de la crítica. Parlem de les obres *Aquell estiu color de vent* (Pòrtic, 1983), *Aperitiu nocturn* (Pòrtic, 1985), *Dona alliberada, home empenyat* (Planeta, 2000), *Els amants de Tània* (Columna, 2002) i *La luxúria* (Columna, 2002). Es tracta de novel·les que no han estat reeditades i a les quals deduïm que la pròpia autora no vol atorgar gaire rellevància, tenint en compte que a la solapa de la seva última novel·la es diu que "A més dels seus llibres d'assaig, el seu debut com a novel·lista va ser amb *El carrer de l'embut*".

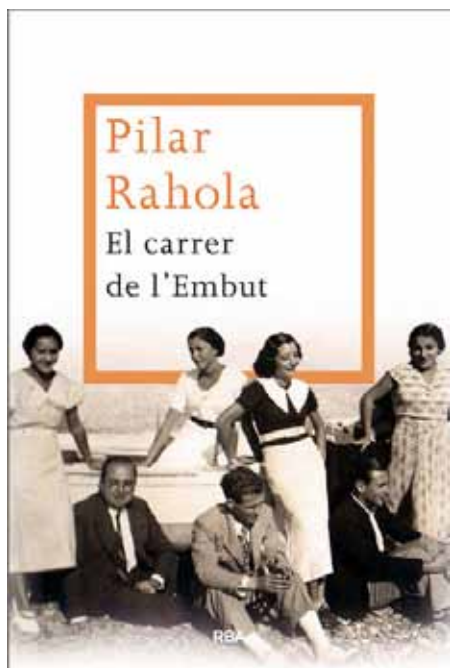
La segona etapa a la qual fèiem al·lusió, doncs, i amb la qual Rahola se sent plenament identificada com a escriptora —i que li ha suposat el reconeixement del públic i de la crítica—, la conformen els tres títols que l'han consagrada com una veu molt personal en la novel·lística catalana actual amb rerefons històric. Es tracta de *El carrer de l'embut* (RBA La Magrana, 2013), *Mariona* (RBA La Magrana 2014) i *Rosa de cendra* (Columna, Premi Ramon Llull 2017). Són obres on l'escriptora, a partir d'una acurada documentació sobre el període històric que emmarca l'acció, situa un seguit de personatges que veuran la seva vida condicionada per uns fets que els faran evolucionar i madurar des del punt de vista personal i, sovint, polític.

Posats a llegir la trilogia, la meua recomanació seria començar per *Mariona*, que encara que sigui la segona que l'autora va publicar, és la que se situa en l'època més reculada i la que té més elements per atreure el lector. A través del personatge de la Mariona Caurich, nascuda el 1805 al barri de Gràcia, casada als 18 anys, mare de quatre fills i progressivament maltractada pel marit, el lector viurà la Barcelona convulsa —amb bombardejos inclosos— dels enfrontaments entre liberals i carlins i la progressiva presa de consciència de la protagonista de la necessitat de

Pilar Rahola CARTA AL MEU FILL ADOPTAT

La Magrana

lluitar contra l'opressió simbolitzada per la crida a quintes dels joves catalans feta per Prim per anar a lluitar a Cuba. En l'entremig, assistirem al procés d'industrialització de Catalunya, a la primera vaga general i a la configuració dels cercles republicans als quals Mariona, influïda pel record de les idees de l'àvia Merceneta, es va introduint. Finalment, l'acció acaba amb la derrota dels insurrectes del barri de Gràcia i la marxa de l'Andreuet, el nét de la Mariona, cap a Cuba.

De Rosa de foc a Rosa de cendra

Rosa de cendra, l'última novel·la de Pilar Rahola i, com hem dit al principi, una de les grans triomfadores del passat Sant Jordi, comença la seva acció amb la tornada de Cuba de l'Andreu Corner i Espiga, ara ja fet un home, endurit per l'experiència de la guerra, i que ha

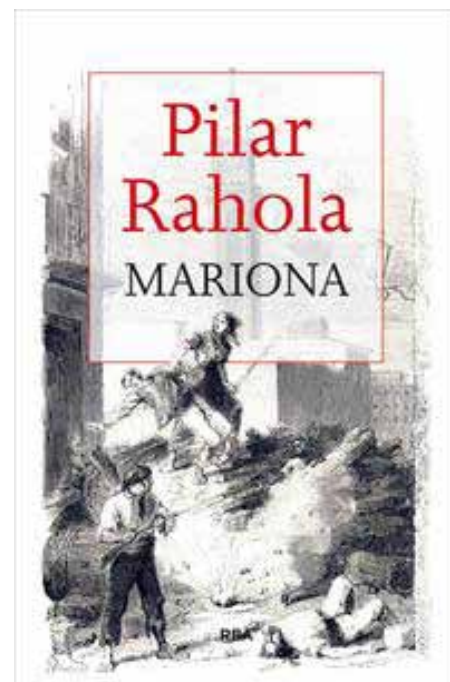
Pilar Rahola LA MÀSCARA DEL REI ARTUR

aconseguit acumular una considerable fortuna que li permet d'entrar en els cercles catalanistes de la burgesia que es formen al voltant de la Lliga Regionalista. Es tracta d'un personatge, però, sense escrúpols i al qual només mou l'interès personal, la qual cosa farà que cada cop s'inclini més pels postulats més radicals en favor de l'ordre que acaba defensant l'exèrcit espanyol. El punt culminant de l'acció de la novel·la és l'esclat revolucionari de la Setmana Tràgica de 1909, amb el paper que hi juga Solidaritat Catalana i el radical Alejandro Lerroux, i les nefastes conseqüències que aquesta revolta comportarà per al moviment catalanista.

Pilar Rahola és capaç d'ordir una interessant trama de ficció en què els diversos fills de l'Andreu —l'Enric, homosexual i fascinat pels postulats de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia; l'Avel·lí, defensor del catalanisme moderat enfront els abusos del govern espanyol, i, sobretot, la Merceneta que, gràcies a la coneixença dels cercles feministes al voltant de dones com Carme Karr, Dolors Monserdà i Lluïsa Vidal, anirà prenent consciència de la situació social i política i del paper subsidiari de la dona— encarnen posicionaments diversos davant dels fets que, com algun crític ha suggerit, poden ser llegits fins i tot en clau d'actualitat.

Finalment, la lectura de *El carrer de l'embut* ens transporta a la Catalunya dels anys 20 i 30 del segle XX. Del cop d'estat de Primo de Rivera i les lluites al carrer entre els pistolers de la patronal i els dels sindicats, fins a la Catalunya Republicana dels fets d'Octubre de 1934 i de l'esclat sagnant de la guerra civil. En aquesta ocasió,

els personatges ens ofereixen diverses perspectives dels fets històrics, des del jove pescador de Cadaqués —poble que té un gran protagonisme en la trama— que s'embarca cap a Cuba per treballar a les plantacions de canya de sucre, fins a la fugida de la Montserrat, l'autèntica protagonista de la novel·la. Una noia que, com sempre passa amb les heroïnes de Rahola, abandonarà la seva classe social, la burgesia —escapant, també, d'un marit dèspota— en un progressiu procés de presa de consciència personal i ideològica que, en aquest cas, la portarà a lluitar al costat del comunisme emergent. En els capítols finals de la novel·la, Rahola reconstrueix amb mestria l'esclat irracional de violència que va portar a l'assassinat en el propi bàndol republicà de molta gent innocent, entre ells Lluís Tassis i Parnau, mestre del pare de l'autora, de Cadaqués, assassinat per membres de la FAI, i al qual va dedicada la novel·la.

Tres obres, doncs, que amb un estil i un llenguatge cada vegada més planer —la visió calidoscòpica i múltiple de la primera novel·la s'abandona en favor d'un narració més lineal en les altres dues— ens ofereixen unes trames ben construïdes, uns personatges atractius i una recreació històrica ben fonamentada. Una lliçó d'història que fa de molt bon llegir.

